

Lidija Šega

Pravni terminološki slovar in drugi pravni viri

Dictionary of Legal Terminology and Other Sources

Le čevlje sodi naj kopitar, se bo morda kdo upravičeno obregnil ob moj poskus predstavitve *Pravnega terminološkega slovarja*¹. Vendar naj na samem začetku povem, da se ne nameravam spuščati v ocenjevanje pravne ali jezikovne ustreznosti ali neustreznosti izraza, zbranega v tem slovarju. Rada pa bi ga predstavila, ker je to nedvomno najobsežnejši in enkratni zbir slovenskega pravnega izraza. Zato menim, da je to ena od knjig, ki ne bi

smele manjkati na knjižni polici slovenskega prevajalca, ki se ukvarja s pravnimi besedili.

Res je sicer eno od pravil, na katera se radi sklicujemo, naj bi strokovna besedila prevajali strokovnjaki za posamezna področja – torej naj pravna besedila prevajajo pravniki. V teoriji vse lepo in prav, v praksi pa dobro vemo, da je to dejansko neizvedljivo. Pravo je tako široko področje, da ga tudi pravniki ne zmorejo v celoti obvladovati in se zato praviloma dokaj ozko usmerjajo samo v eno ali drugo njegovo področje (kazensko, civilno, mednarodno, gospodarsko, pomorsko, ustavno in tako dalje skoraj brez konca). Hkrati se kot prevajalka vedno znova sprašujem, kje je pravzaprav meja med pravnimi in drugimi besedili. Saj se navsezadnje še tehnična navodila za uporabo stroja pogosto končujejo z napotilom za reševanje reklamacij, ki vsaj meji na pravo, če že ni v celoti poleg poslovnega še pravno vprašanje. Pa tudi pravniki sami se praviloma niso nikoli posebej usmerjali v prevajanje, razen morda v zadnjem, »evropskem« obdobju, ko je pravnik prevajalec postal zanimiv in iskan poklic. Sicer pa tudi pravna besedila v vsej svoji širini od mednarodnih konvencij do poslovnih pogodb in od zakonodaje do posamičnih pravnih aktov prihajajo v roke prevajalcem, ki smo bolj ali manj pravni samouki in iz te veje znanosti pobiramo le ustrezne pravne izraze.

Tu se naše težave dejansko začnejo in končajo. Prizadevamo si sicer pridobiti čim več pravnega znanja, vendar to navadno počnemo vzporedno z iskanjem ustreznega izraza pri prevajanju v slovenski ali tuji jezik. Pri

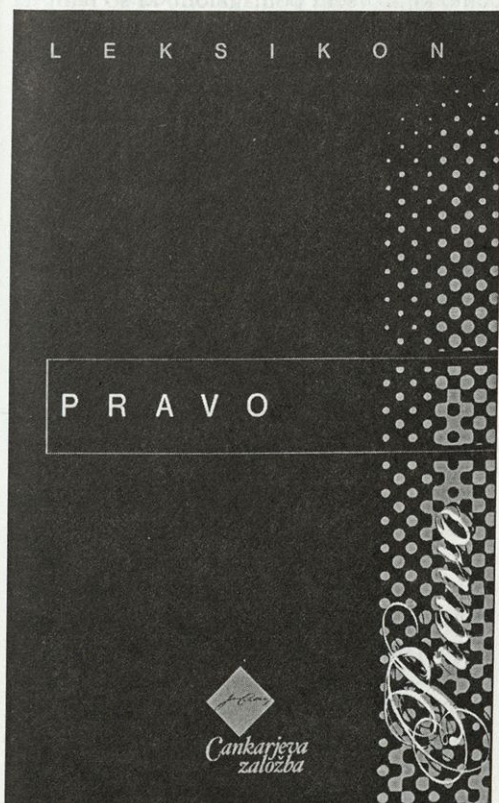
¹ *Pravni terminološki slovar (do 1991, gradivo)*, 1999, Založba ZRC SAZU.

tem si, če pošteno priznamo, ne vzamemo časa za poglobljen študij pravne literature ali učbenikov, ampak raje iščemo bližnjice po priročnikih, leksikonih, slovarjih in glosarjih. Pri pravnem izrazju poleg strokovne literature v tujem in vedno več tudi že v slovenskem jeziku zlasti uporabljamo obsežnejše slovarje ali leksikone pravnega jezika. V angleščini je tak referenčni vir gotovo Blackov pravni slovar², na katerega prisegajo tudi vsi mlajši pravniki, kar jih poznam in za katere je angleščina prvi tuji jezik. Slovenci velike pravne enciklopedije, kot je bila Blagojevičeva³, nismo imeli, je pa to vrzel dokaj dobro zapolnjeval mali priročni leksikon *Pravo* iz zbirke leksikonov Cankarjeve založbe. Z veseljem smo letos dočakali izid njegove druge, razšir-

jene in spremenjene izdaje⁴, nad katero sem bila prijetno presenečena, saj je dejansko to, kar obljublja: razširjena in posodobljena. V primerjavi s staro izdajo je v njej marsikaj iz prejšnje družbenopravne ureditve izpuščeno ali na novo pojasnjeno, marsikaj pa je dodano in dopolnjeno. Žal pa je tudi v tem leksikonu, ki zajema skoraj vsa pravna področja, obdelanih le 2700 gesel, kar nas prevajalce prepogosto pušča praznih rok.

In tako se spet in vedno znova zatekam k *Pravnemu terminološkemu slovarju*, v katerem ne glede na kritike, ki jih je včasih slišati iz pravniških vrst, najdem še največ ustreznega in uporabnega slovenskega pravnega izrazja. Že iz navade sem si slovar kupila takoj, ko je izšel, čeprav sem že ob nakupu nekoliko v dvomih zastala ob pripombi, ki je sestavni del naslova (do 1991 – gradivo). V času, ko smo verjeli, da se v naši družbi spreminja prav vse, od družbenega reda z uvajanjem večje demokracije do prehoda v tržno gospodarstvo, ki je prav v poslovnem svetu prineslo veliko novega izrazja, se mi je zdelo, da bo v slovarju gotovo opazna velika vrzel tudi v pravnem izrazju. Vendar moram reči, da me kljub zelo pogosti rabi ta slovar (to je namreč eden od slovarjev, ki jih imam ob računalniku vedno na dosegu roke) doslej ni skoraj nikoli pustil brez rešitve, ki sem jo iskala.

Ne rečem sicer, da v slovar ne bi bilo mogoče še marsičesa dodati in ga posodobiti. Pri tem mislim zlasti na izrazje iz nove slovenske zakonodaje (ampak navsezadnje te izraze tako ali tako najdem tudi v samih zakonih in komentarjih k njim) in na evropski pravni novorek, ki ga v slovarju seveda še ne more biti. Vendar se pri tem novem izrazju lahko uspešno naslonimo na Evroterm in Evrokorus, ki nastajata vzporedno z našim približevanjem Evropi in s prevzemanjem njenega pravnega reda. Velika prednost teh dveh virov je, da sta vsem dostopna na internetu⁵, res pa je, da je treba oba vira prav zaradi tega, ker se obli-

² H. C. Black, *Black's Law Dictionary*, 1991, West Publishing Co., St. Paul, Minn, USA.

⁴ L. Bavcon et al., *Pravo*, Leksikon Cankarjeve založbe, 2003, Ljubljana.

⁵ <http://www.gov.si/euroterm>

kujeta sproti, na podlagi prevodov evropskih pravnih aktov, uporabljati z nekaj kritične presoje. Čeprav se Evroterm sproti preverja in popravlja ob sodelovanju prevajalcev in pravnikov, njegovo izrazje gotovo še ne more biti tako ustaljeno in temeljito preverjeno, kot je izrazje, zbrano v *Pravnem terminološkem slovarju*, ki ga je pravna sekcija terminološke komisije SAZU iz izpiskov pravnega gradiva od leta 1895 sistematično urejala 40 let (1953–1993), kot preberemo v uvodu. Pri tem so se ravnali po trdno začrtanih načelih, kateri izrazi naj bodo v slovar vključeni, katere tujke poslovenjene in kateri pojmi pojasnjeni. Ker je bilo gradivo za ta »enojezični razlagalni slovar, ki je rezultat dolgoletnega dela več generacij slovenskih pravnikov in leksikografov,« ob osamosvojitvi Slovenije sicer še nedokončano, celovita predelava pa, kot beremo v uvodnem pojasnilu, žal ni bila izvedljiva, se je Sekcija za terminološke slovarje SAZU odločila za izdajo slovarja v obliki do takrat zbranega gradiva. Rekla bom hvala bogu, saj imamo tako na voljo zelo uporabno urejen slovar, ki ga sestavlja 12.363 geselskih člankov, med katerimi jih je več kot polovica izredno bogatih, s pregledno urejenimi besednimi zvezami ne le pridevnikov in samostalnikov, ampak so v njih tudi zveze z glagoli in s predlogi ter širše besedne zveze (pod »pravica« so na primer razvrščene v dveh stolpcih na dveh straneh). Pri številnih besednih zvezah je dodano še razlagalno pojasnilo, pri tujkah so dodani slovenski prevedki ali priporočeni izrazi, pri latinskih rekih pa sta dodana celo fonetični zapis in prevod.

Žal tega obsežnega in skrbno pripravljene priročnika ne boste več našli v knjigarnah, ker je pošel. Ko sem ob pisanju tega prispevka povprašala v založbi, ali morda pripravljajo ponatis ali novo izdajo, so mi povedali, da kljub velikemu povpraševanju po tej knjigi ponatis iz tehničnih razlogov žal niti ni možen. Ob tem sem izvedela še podatek, ki sem mu komaj lahko verjela: tako knjigo so (ker je

vendarle samo »gradivo«) izdali v zgolj 650 izvodih! Seveda se ukvarjanje ZRC SAZU s terminološkimi slovarji nadaljuje in v zvezi z nedokončanimi projekti najdemo tudi obvestilo, da se »na področju terminologije pripravlja oziroma izdeluje pravnozgodovinski razlagalni normativni slovar«. Samo roka za dokončanje projekta nisem nikjer zasledila ...

Seveda celo v tako bogatem besedišču, kot nam ga daje na voljo *Pravni terminološki slovar*, prevajalci ne najdemo vsega; in kar je najtežje, v njem ne najdemo že pripravljenih prevedkov, kar bi nam bilo brez dvoma najljubše, samo če bi bili zagotovo »tisti pravi«. Ampak mogoče nas potem sploh ne bi več potrebovali, kar pa spet ni dobro. Tako se bomo kljub vsem pomagalom, ki so nam na voljo, še naprej mučili in brskali za najustrežnejšimi izrazi v ciljnem jeziku, pa naj bo ta naš materni ali pa tuji jezik, v katerega prevajamo. Zato naj opozorim še na druge slovensko-tujejezične pravne slovarje, ki so, kolikor vem, na voljo na slovenskem trgu.

Eden teh je *Slovenski pravni leksikon* z nemškimi in italijanskimi ustreznici geselskih besed⁶, ki je bil zasnovan predvsem zaradi potreb sodnih tolmačev po primernem priročniku v tej jezikovni skupini, založnik pa mu je pozneje dodal še hrvaško-slovenski in slovensko-hrvaški indeks besedišča. Morda bi ga bilo ob priliki lepo dopolniti še z angleškimi izrazi, čeprav verjamem, da je to zaradi velikih razlik med anglosaškim in kontinentalnim pravom posebej težavna in zahtevna naloga. Prepričana sem, da je *Slovenski pravni leksikon* našel svoje mesto med uporabniki in navsezadnje z 2500 gesli ni dosti manjši od prej omenjenega enojezičnega leksikona *Pravo* Cankarjeve založbe. Se pa besedišči obeh leksikonov med seboj zelo razlikujeta, tako da se priročnika vsebinsko nikakor ne prekrivata. Nasprotno, lepo se dopolnjujeta in potrebujemo seveda oba.

⁶ Apovnik, Primožič, Feri, *Slovenski pravni leksikon z nemškimi in italijanskimi ustreznici geselskih besed*, 1999, OST, Ljubljana.

In končno že dve leti s pridom uporabljamo tudi Longykov *Slovensko-angleški pravni slovar*⁷, ki je bil po uvodnih besedah avtorja narejen po meri prevajalcev. Obsežno recenzijo tega slovarja smo prebrali že v *Mostovih 2001* (Gregor Velkavrh), zato naj tu dodam le svoje osebno mnenje, da je prav zaradi avtorjevega prepričanja, da bo prevajalcem najbolj ustregel z enim samim angleškim izrazom za posamezen slovenski pojem, slovar manj bogat in verodostojen, kot bi lahko bil. Prvič zato, ker nisem prepričana, da je izbrani angleški prevedek res vedno najustrežnejši, drugič pa zato, ker verjamem, da vsak odgovoren prevajalec raje sam izbere med širšo ponudbo prevedkov tisti izraz, ki najbolj ustreza njegovemu sobesedilu in ki ga, če je le mogoče, preveri v sorodnih izvirnih besedilih ali v leksikonu strokovnega izrazja ciljnega jezika (za angleška besedila na primer v prej omenjenem Blackovem slovarju).

Med novimi knjigami s pravnega področja smo letos zasledili še novo različico tega slovarja, dopolnjeno s hrvaškim izrazjem.⁸

⁷ T. Longyka, *Slovensko-angleški pravni slovar*, 2001, Ljubljana.

⁸ T. Longyka, N. Nikolić, Ž. Galić, *Hrvaško-slovenski/angleški pravni slovar*, 2003, Komunikado, Ljubljana.

⁹ J. Bajuk, S. Fajdiga, P. Longyka, G. Podbevšek, *Angleško-slovenski pravni slovar*, 2003, Prestige Group, Ljubljana.

Tik pred poletnimi počitnicami pa nas je na trgu prijetno presenetil *Angleško-slovenski pravni slovar* Primoža Longyke s sodelavci.⁹ Po obliki in urejenosti je na prvi pogled močno podoben slovensko-angleškemu slovarju Tomaža Longyke, tako da priznam, da sem (kljub drugim avtorjem) najprej pomislila, da je besedišče samo »obrnjeno«. Sicer bi bilo to prav tako dobrodošlo, še zlasti ker je ponujena tudi elektronska različica slovarja. Vendar me je že bežen pregled besedišča prepričal, da to ni čisto res in da so avtorji, kot napovedujejo v uvodu, dejansko izbirali geslovnik tudi na podlagi ameriških in angleških pravnih virov.

Ker pa je bil namen tega prispevka zlasti opozoriti na vire pravnega izrazja, ki jih imamo prevajalci na voljo, ne pa kritično recenzirati posamezne slovarje, bom – navsezadnje tudi v skladu s uvodnim stavkom tega prispevka – podrobnejše vrednotenje ustreznosti izbranega izrazja in pravilnosti prevedkov raje prepustila pravnikom.